

12. Sınıf Dinkültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Özeti

“Ey Rabbim ! ilmimi arttır, de.”(Taha 114. ayet)

“İlim öğrenmek (kadın erkek) her Müslüman üzerine farzdır.”(ibn Mace, Sünnet)

Din ve Bilim İlişkisi

- Allah-u Teâlâ kâinatta kusursuz bir sistem kurmuştur. Rabbimizin kader kavramı çerçevesinde koyduğu ve yönettiği bu sistem "âdetullah" veya "sünnetullah" kavramıyla ifade edilmektedir.
- Bilim, Allah-u Teâlânın kurduğu bu kusursuz sistemin akıl, deney ve gözlem metodu ile araştırılması ve bu sistem içindeki sebep sonuç ilişkilerinin keşfedilerek sistematik bir biçimde insanlığın hizmetine sunulmasıdır. Bu çerçevede bütün ilimler Allah'ın kâinata koymuş olduğu kanunlardan ortaya çıkmıştır diyebiliriz.
- Bilim, düzenli ve metodolojik yöntemlerle elde edilen sistemli bilgi birikimlerinden oluşur. Bu bilgiler de Yüce Allah'ın yarattığı ve adına da sünnetullah dediği muhteşem sistem hakkında elde edilen bilgilerdir.
- Bilimsel anlamda ortaya çıkan bilgiler İslam dininin inanç ve ilkelerine uyumlu olmalıdır. İslam dinine göre, kâinatı yaratan ve kâinattaki her türlü sistemi kuran Allah Teâla olduğuna göre bilimsel bilgilerin, bu ilahi sistemle uyumlu olması gerekir.
- Bilim bir taraftan gelişmeye ve yeni icatlar ortaya koymaya devam ederken diğer taraftan da geçmişteki bazı bilimsel bilgilerinin geçersizliğini teyit etmektedir. Örneğin, 1930 yılında keşfedilen ve Güneş sisteminin dokuzuncu gezegeni olarak kabul edilen Plüton, gözlem tekniklerinin gelişmesi ile birlikte 2006 yılında Uluslararası Astronomi Birliği tarafından gezegen olamayacak kadar küçük olduğunun anlaşılması nedeniyle gezegenler listesinden çıkartılmıştır.
- İnsan bilim sayesinde kainatı anlama ve hayatını kolaylaştırma çabası içindedir. İslam ise insanın bu çabasına ışık tutarak hayata yön verir, insanın "anlama" gayretini destekler.
- İslam dininde akıl ve vahiy arasında bir çelişkinin yaşanılması düşünülemez. Çünkü Allah Teâlâ birçok ayetinde insanlara araştırmalarını, akıllarını kullanmalarını emretmektedir.
- İlim öğrenmenin bir amacı olmalıdır. Bu amaç ise kulun Rabbine yaklaşmasıdır.
- Kur'an'a göre ilim sahipleri ilimlerinde derinleştikçe Allah'ın (c.c.) varlığını ve kudretini daha iyi anlarlar. Böylece yüce Yaratıcı'dan hakkıyla korkan gerçek müminler olurlar.
- Kur'an-ı Kerim'de ve Peygamber Efendimizin sünnetinde aklın kullanılması ve bilimsel çalışmaların yapılması teşvik edilmektedir.

"De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Şüphesiz, ancak akıl sahipleri bunu hakıyla düşünür." (Zümer suresi, 9. ayet)

İslam Medeniyetinde Bilim ve Düşüncenin Gelişimi

- İslam medeniyetinde bilimsel süreci başlatan ilmi çalışmalar öncelikle vahiyle oluşmaya başlamıştır. Kur'an ve sünnetin ilme, bilgiye ve öğrenmeye teşvik eden buyrukları, Müslümanların başta dinî ilimler olmak üzere insanlığın faydasına olan her türlü bilgiye yönelmelerine vesile oldu.
- İslam bilim tarihinde öncelikle dinin iki ana kaynağı olan Kur'an ve sünnetin anlaşılması ve yorumlanmasına odaklanmış bir ilmi faaliyetin olduğu görülmektedir. Bu kapsamda hadis, tefsir, fıkıh ve kelam gibi ilim dalları oluşmuştur. Daha sonra ise fen ve sosyal bilimler üzerinden bilim ve düşünce gelişmiştir.
- İslam bilim ve düşünce tarihinde önemli dönemlerden birisi felsefenin İslam dünyasına girmesidir. Bu durum ise Emeviler Dönemi'nde başlayan tercüme faaliyetlerinin bir sonucudur.
- Büyük tercüme çalışmaları Abbasi döneminde de 750 yılından 900 yılına kadar sürmüştür. Bu dönemde Sanskritçe, Pehlevice, Yunanca ve Süryaniceden eserler tercüme edilmiştir. Bu amaçla Abbasi Halifesi Me'mun, Bağdat'ta kütüphane, akademi ve tercüme bürosundan oluşan ve Beyt'ül-hikme adı verilen bir müessese kurdu.
- Müslümanlar tercüme faaliyetlerinin yanında matematik, astronomi, haritacılık, coğrafya, fizik, kimya, tıp, zooloji, botanik, biyoloji ve benzeri bilim dallarında ilerlediler. Bilime yeni buluşlar ile katkı sunmaya başladılar.
- Biruni (öl. 1048), parşömen üzerine çizilmiş astronomik çizelgeler içeren eski bir astronomi kitabından söz etmektedir. Bu kitapta, Kıpti takvimine göre oluşturulmuş veriler yer almaktadır. Söz konusu kitapta hicretin 710-719 yılları arasında gözlemlenen Güneş tutulmaları ve horoskoplardan bahsedilmektedir. Bu durum, Müslümanların çeviri döneminde sadece felsefeyle değil astronomi ile de ilgilendiklerinin bir delilidir.
- Müslümanlar arasında ilim dalları o kadar çeşitlenmiştir ki bu ilim dallarının sınıflandırılmasını yapmak üzere eserler yazılmaya başlanmıştır. Birbirinden farklı olarak çok sayıda sınıflandırma yapan âlimler arasında en önemlileri Farabi, Gazali ve Taşkoprizade'dir.
- İslam dünyasında 7. yüzyılda başlayan ilim ve düşünce gelişimi 10. yüzyılda tam manasıyla zirveye ulaşmıştır. Daha sonra dünya bilimine yön verecek konuma gelmiş ve yaklaşık 500 yıl bilim ve düşünce tarihinde egemenliğini sürdürmüştür. 16.yy'ın sonlarından itibaren ise duraklama ve daha sonra da gerileme dönemine girmiştir.

İslam Medeniyetinde Öne Çıkan Eğitim Kurumları

Mescit-Cami: Câmî kelimesi başlangıçta sadece cuma namazı kılınan büyük mescidler için kullanılmıştır. Daha sonra içinde cuma namazı kılınan ve minber bulunan mescitler cami, minberi bulunmayan yani cuma namazı kılınmayan küçük mâbedler ise sadece mescid olarak anılır olmuştur. Camiler İslam'ın ilk yıllarından itibaren eğitim öğretim faaliyetlerinin yapıldığı mekanlar olmuştur. Peygamber Efendimiz hicretten sonra Medine'de ilk icraat olarak bir mescit inşa etmiştir. Mescid-i Nebi (Peygamber Mescidi) adı verilen bu mescide bitişik olarak yapılan ve "suffe" denilen bölümlerde eğitim öğretim faaliyetleri sürdürülmüştür. Suffe, İslam medeniyetinin ilk eğitim kurumudur ve buralarda ikamet eden gençler ilim tahsili ile ilgilenmişlerdir.

Mektep: Mektepler, bugünkü anlamda ilkokul seviyesinde okuma yazma eğitimlerinin verildiği okullardır. Hulefa-i Raşidin Devri'nde ve özellikle Hz. Ömer (r.a.) zamanında bu tür okullar yaygınlaşmıştır. Hz. Ömer Dönemi'nde ilk

mektepler kurularak muallimlere maaş bağlanmıştır. Emevi ve Abbasi devirlerinde ise mektepler gelişerek devam etmiştir.

Medrese: Medreseler geçmişte yükseköğretim faaliyetlerinin yapıldığı yerlerdir. Bugünkü anlamda fakültelere karşılık gelen eğitim kurumlarıdır. Hicri 3. asır ile 5. asır arasında başta Horasan ve Maverâünnehir olmak üzere İslam dünyasının ilim merkezlerinde medreseler kurulmaya başlandı. İlk olarak Büyük Selçuklu hükümdarı Alparslan'ın emriyle veziri Nizâmülmülk tarafından 1066 yılında Bağdat'ta "Nizamiye Medreseleri" kuruldu. Bu medreseler külliye şeklinde olmuştur. Nizamiye Medresesinde İslamî bilimlerle birlikte edebiyat, matematik, felsefe gibi dersler de okutulmuş ve ileri düzeyde sistematik olarak yüksek öğretim faaliyetleri yapılmıştır. Dersler öğleden sonra başlar, gece geç vakitlere kadar devam ederdi. Medreseye en az 20 yaşındaki öğrenciler kabul edilirdi. 4 yıl eğitim verilirdi. Medreselerin giderleri vakıflar tarafından karşılanırdı.

Zamanla İslam coğrafyasında Nizamiye Medreselerini örnek alan birçok medrese açılmış, medreselerin önemi gittikçe artmıştır. Medreselerin bulunduğu başlıca yerler Kurtuba, Bağdat, Horasan, Maverâünnehir, Semerkand, Buhara, Mısır, Konya, Kayseri, Sivas, Erzurum, Edirne, Elâzığ'dır. Medreseler Osmanlı Devleti döneminde gelişerek varlıklarını sürdürmüştür. Osmanlı'nın ilk medresesi Orhan Bey Dönemi'nde İznik'te Orhaniye Medresesi kurulmuştur. Fatih Sultan Mehmet, Sahn-ı Seman Medreselerini kurmuştur. Kanuni Sultan Süleyman ise Süleymaniye Medreseleri kurmuştur.

Daru'l-Kurra: Kur'an öğretilen ve hâfız yetiştirilen mekteplerin, kıraat eğitimi yapılan medrese veya bölümlerin genel adıdır.

Bu kurumun diğer isimleri; darül-kur'an ve darül-huffaz'dır.

Daru'l-Hadis: Hadis ilimlerinin öğretildiği ve hadis ilimlerinde uzmanların yetiştirildiği yüksek öğretim kurumlarıdır. Hadis dersleri önceleri mescitlerde o şehrin hadisçileri (muhaddis) tarafından verilirdi.

Bu kurumun diğer isimleri; darü's-sünne, darü's-sünneti'n-nebeviyye, darü's-sünneti'l-Muhammediyye'dir.

Beytü'l-Hikme: "Bilgi evi" demektir. İslam medeniyetinde yüksek öğrenim alanındaki ilk eğitim kurumudur. Abbasi halifeleri Harun Reşid ve Me'mun döneminde kurulmaya başlandı. Yunanca eserlerin Arapçaya tercüme edilmesi ile ilgili ilk geniş çaplı çalışmalar beytü'l-hikmede gerçekleştirildi. Burada her türlü dinî, sosyal ve fen bilimleri okutuluyordu. Gerek Abbasi Devleti içindeki kilise okullarından, gerekse komşu ülkelerden ve Kıbrıs'tan getirtilen kitaplarla beytü'l-hikme Orta Çağ'ın en zengin kütüphanesi ve yoğun ilmî araştırmaların merkezi hâline geldi. İslam ilim dünyasına, beş yüzyıldan fazla kaynaklık eden bu merkez, 1258'de Hülâgû tarafından yakılıp yıkılmıştır.

Kütüphane: Peygamber Efendimiz zamanında yazılı eserlerin çok az olması nedeniyle kütüphane yoktu. İslam âleminde ilk kütüphaneler, Kur'an-ı Kerim ve hadis ağırlıklı olarak Emeviler Dönemi'nde birer okul olarak da görev yapan mescitlerde ortaya çıkmıştır. Özellikle papirüs yanında kâğıdın yazı malzemesi olarak kullanılmaya başlanması ve Harun Reşid tarafından 794'te Bağdat'ta bir kâğıt fabrikası kurdurulmasının, kütüphanelerin zenginleşmesine olumlu tesirleri olmuştur. Endülüs Emevileri zamanında Kurtuba'da (Cordoba) yetmiş kütüphane bulunmaktaydı. Özellikle 3. Abdurrahman Dönemin'de dünyanın en zengin kütüphaneleri Endülüs'te bulunuyordu. Selçuklu Sultanı Melikşah'ın veziri Nizâmülmülk'ün 1067'de Bağdat'ta kurduğu medrese ve kütüphane diğer medreselere ve kütüphanelere öncülük etmiştir. Selçuklular Devri'nde Nişâbur, Merv, İsfahan, Hemedan, Herat, Sava, Rey, Belh, Basra, Musul ve Buhara gibi şehirlerde kurulan medreselerin çoğunda kütüphane mevcuttur. Osmanlılar zamanında Fatih Dönemi ile birlikte büyük kütüphanelerin de kurulmaya başlandığı görülmektedir. İlerleyen dönemlerde her medresede bir kütüphane kurulmuştur.

Rasathane: Rasathane, astronomik gözlemler yapmaya yarayan özel bina ve evlere denir. Rasathaneler ilk olarak İslam dünyasında ortaya çıkmıştır. İslam dünyasında ilk rasathane 828 yılında Bağdat'ta kurulan Şemmâsiye Rasathanesi'dir. Burada ünlü matematikçi Harizmî görev yapmıştır. Yine 1023 yılında İbn Sina için Hemedan şehrinde rasathane

kurulmuştur. Ayrıca Melikşah'ın yaptırdığı, Ömer Hayyâm dâhil birçok bilim adamının görev aldığı rasathaneler bu bilim yuvalarının ilk örneklerindedir. İslam tarihinde tam teşkilatlı ilk büyük rasathane, 1259 yılında İlhanlı Hükümdarı Hülâgu tarafından Merâğa'da yaptırılan Merâğa Rasathanesi'dir. İçinde, geniş çaplı gözlem aletleri bulunan rasathanenin yöneticiliğini Nasîrüddîn Tûsî üstlenmiş, onunla birlikte diğer astronom ve matematikçiler çalışmıştır. 1575 yılında 3. Murad'ın ve sadrazam Sokullu Mehmet Paşa'nın desteğiyle İstanbul'da inşaatına başlanıp iki yılda tamamlanan rasathane İslam medeniyetinin bu son büyük rasathanesi sayılmaktadır.

Şifahane: Şifahane İslam dünyasında klasik hastanelerin genel adı olup bimaristan, darüşşifa, darussihha, tımarhane gibi isimlerle de bilinir. İlk İslam şifahanesi Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından, Hendek Gazvesi sırasında yaralanan Sa'd b. Muaz (r.a.) ve diğer yaralılar için seyyar savaş hastanesi olarak kurulmuştur. Savaşta tıbbî hizmet veren hanımlardan birisi olan Rûfeyde el-Ensariyye (r.a.) ilk seyyar sahra hastanesini kurmuştur. Doktor olduğu bilinen bu hanımın yaralıları tedavi ettiği çadır, "Rûfeyde'nin çadırı" diye biliniyordu. İslam'da ilk hastane 707 yılında Emevi Halifesi Velid b. Abdülmelik tarafından kurulmuştur. İlk Selçuklu hastanesi ve tıp medresesi Sultan Alparslan'ın veziri Nizâmülmülk tarafından Nişabur'da kurulmuştur. Yıldırım Bayezid zamanında sadece Bursa'da sekiz tane şifahane olduğu tarihi kaynaklardan anlaşılmaktadır. Yine 1587 yılında İstanbul'da yüz on tane şifahanenin olduğu Avrupalı seyyahların hatıratlarında yer almaktadır.

Müslümanların Bilim Alanında Yaptığı Çalışmalar

Tefsir: Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin geniş bir şekilde açıklanması, yorumlanması, tefsir ilminin konusudur. Tefsir ilmi ile ilgilenen bilim adamlarına "müfessir" denir. Kur'an'ı tefsir edebilmek için birçok alanda bilgili olmak şarttır. Tefsir konusunda en tanınmış sahabe Abdullah b. Abbas'tır. İslam dünyasında tanınmış tefsir âlimlerinden bazıları şunlardır: Zemahşerî (ö.1144), Fahrettin Razi (ö.1210), Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (ö.1942).

Hadis: Peygamber Efendimizin sözlerini ve davranışlarını derleyip açıklayan, bunları yorumlayan bilim dalıdır. Hadis ilmiyle uğraşanlara "muhaddis" denir. Hadis alanında yazılmış en güvenilir altı eser İslam dünyasında "Kütüb-i Sitte" adıyla anılmaktadır. Bu altı kitabın yazarları şunlardır: Buhârî ve Müslim'in "Sahih" adlı kitapları; Tirmizî, İbn Mâce, Ebû Dâvûd ve Nesâî'nin "Sünen" adlı kitaplarıdır.

Kelam: İslam dininin inanç esaslarını ayet, hadis ve akli kullanarak açıklayan, yorumlayan, ispat eden ve başka inanç sistemlerinden gelebilecek eleştirilere karşı savunan bilim dalıdır. Bu ilim dalının, inanç esaslarını tartışmaya girmeden izah eden bir alt koluna ise akaid denir. Ebu Hanife'nin Fıkh-u Ekber isimli eseri ilk kelam eserlerinden biri sayılır. Bunun yanında Müslümanlar arasında kabul edilen iki temel itikadi mezhebin kurucuları Eş'ari (ö.941) ve Mâturîdî'dir (ö.944).

Fıkıh: İbadetleri ve sosyal hayatla ilgili yaşam kurallarını Kur'an ve sünnetten deliller bularak inceleyen bilim dalıdır. İslam hukuku da denilen fıkıh, ibadetlerin yanında evlenme, ticaret ve cezalar gibi toplum düzenini ilgilendiren konularda İslam'ın ne gibi sınırlar çizdiğini inceler. En önemli fıkıh âlimleri arasında İmam-ı Âzam Ebu Hanife (ö.767), İmam Malik (ö.795), İmam Şâfiî (ö.819) ve İmam Ahmed b. Hanbel (ö.855) gibi isimler sayılabilir.

Coğrafya: Ünlü Müslüman coğrafyacı Belhî'nin (ö.934) yaptığı çalışmalar kendisinden sonraki araştırmalara kaynaklık etmiş ve Batılı araştırmacılar tarafından da uzun süre büyük bir coğrafyacı olarak tanınmasını sağlamıştır. Piri Reis (ö.1554) ve Seydi Ali Reis (ö.1565) gibi coğrafyacılar çizdikleri haritalarla dönemlerine damga vurmuşlardır. Uluğ Bey (ö.1449) ve Kâtip Çelebi (ö.1657) gibi birçok Müslüman coğrafyacı da bu alanda kalıcı eserler meydana getirmişlerdir.

Pusulâ'nın icadı, el-Avfî'nin 1232 tarihli eserlerinde ele alınmıştır. Coğrafya ilmine katkı sunan eserlerden birisi de seyahatnamelerdir. Bu bilim dalının en önemli isimleri arasında Evliya Çelebi (ö.1684) yer almaktadır.

Dil: Dil çalışmaları İslam dünyasında ilk olarak Hz. Ali'nin talebiyle, Ebu'l-Esved ed-Düelî (ö.688) tarafından yapılmıştır. Emeviler Döneminde ise edebiyat meclisleri oluşturulmuştur. Bu vesile ile cahiliye döneminden beri Araplar arasında yaygın olan şiir geleneğinin yanında nesir ve hitabet hatta sözlük çalışmaları da gelişmiştir. Kur'an ve hadisin inceliklerini anlamak amacıyla başlayan dil ve edebiyat çalışmaları, daha sonra müstakil bir ilim hâlini almıştır.

Tarih: Müslümanların tarih ilmine ilgi duymalarında Kur'an-ı Kerim'de geçmiş kavimlerle ilgili olayların sıkça anlatılması ve yeryüzünü gezerek onların akıbetlerinin ne olduğunu araştırmalarının istenmesi etkili olmuştur.

İslam kültüründe Hz. Peygamber as'ın dönemi Asr-ı Saadet adıyla bilinir. Megazi, Hz. Muhammed as'ın katıldığı savaşları konu alır. Siyer ise Hz. Muhammed as'ın hayat hikayesini konu alır.

İslam dünyasında tanınan en ünlü tarihçilerden bazıları İbn İshak (ö. 768), Vakîdî (ö. 823), İbn Hişam (ö.833), İbn Sa'd (ö.845), Belâzurî (ö.892), Taberi (ö.922), İbn Haldun (ö.1406) ve Ahmet Cevdet Paşa'dır (ö.1895).

Felsefe: İslam felsefesi, geçmiş felsefe geleneklerinin taklidi olmayıp, orijinal eserleri ortaya koyan ve felsefi problemlere İslam'ın ışığında yeni bakış açıları getiren bir ilim olmuştur. İslam felsefesinin diğer felsefe geleneklerinden farkı, her şeyden önce düşünce dünyasına kelamcılar, tasavvufçular ve hukukçular katmasıdır. İslam tarihinde her biri felsefe alanının en önemli temsilcileri olan çok sayıda filozof bulunmaktadır. Kindî (ö.873), Ebu Bekir Râzî (ö.925), Farabi (ö.950), İbn Sina (ö.1037), Gazali (ö.1111) ve İbn Rüşd (ö.1198), Müslüman filozoflardan bazılarıdır.

Astronomi: Bu ilmin diğer isimleri; ilm-i felek, ilm-i nücum ve ilm-i hey'et'tir.

Müslüman bilim insanlarının astronomi alanındaki çalışmaları ve buluşlarından örnekler;

- Ferazî (ö.777), gök cisimlerinin yükseltisini ölçmekte kullanılan usturlabı icat etmiştir.
- Sind b. Ali (ö.864) Dünya'nın yarıçapını trigonometrik olarak hesaplamıştır.
- Battanî (ö.929) Güneş yılını 365 gün 5 saat 46 dakika 24 saniye olarak ölçmüştür. Bilim dünyasına katkılarından dolayı günümüzde Ay'ın bir bölgesine onun adı verilmiştir.
- Ebu Said es-Sicî(ö.1024) Dünya'nın döndüğünü ilk kez Galileo'dan altı yüz yıl önce söylemiştir.
- Biruni Kopernik'ten yaklaşık beş yüz yıl önce Dünya'nın döndüğünü söylemiş ve elips şeklinde hareket ettiğini iddia etmiştir.
- Uluğ Bey (ö.1449), Semerkand'da rasathane kurarak astronomi ile ilgili ansiklopedik eserler kaleme almıştır.
- Ali Kuşçu (ö.1474), yıldızların yerlerini gösteren cetveller hazırlamış, rasathaneler kurarak birçok öğrenci yetiştirmiştir.

Fizik ve Kimya: Fizik İslam dünyasına "tabiat felsefesi" adıyla girmiştir.

- Cabir bin Hayyan (ö.776) metalleri sertleştirme ve minerallerine ayırma gibi alanlarda çalışmalar yapmıştır. Nitrik asit, hidrojen klorür ve sülfirik asitin rafine ve kristalize yöntemlerini icat etmiştir.
- Zekeriya er-Râzî (ö.925) gliserin, soda, sirke asidi ve nitrik asit gibi maddeleri keşfeden önemli bir Müslüman kimyacıdır.
- İbnu'l Heysem (ö.1039) fiziksel optik, meteorolojik optik, yakıcı aynalar, gözün fizyolojisi ve algısal psikoloji alanlarında araştırmalar yapmıştır. Görme olayının gözden çıkan ışınlarla değil, cisimlerden gelen ışınların göze ulaşmasıyla meydana geldiğini keşfetmiştir.
- El-Cezerî (ö.1206) sibernetiğin ilk adımlarını atmış ve ilk robotu yapıp çalıştırmıştır.
- Aziz Sancar (d.1946) kimya alanında yaptığı çalışmalarla Nobel ödülü alarak İslam dünyasının ve ülkemizin yüzü akı olmuştur.

Matematik:

- Matematiğin olmazsa olmazı 0 (sıfır) ilk defa 873 yılında Müslüman bilim adamlarınca kullanılmıştır. İngilizcedeki "zero" kelimesi Arapçadaki Sıfır kelimesinden geçmiştir.
- Harizmî (ö.847), bugün de kullanılan logaritmayı geliştirmiş ve sıfırlı ondalık sayıyı bulmuştur. Cebir ilminin kurucusu Harizmî'dir.
- İbnu'l-Heysem (ö. 1040) ve Hâzinî (ö. 1155) dört ve beş bilinmeyenli denklemlerin çözümünü bulmuşlardır.
- Nasîruddin Tûsi (ö.1274) "Tûsi Çifti" kavramını matematik dünyasına kazandırmıştır. Bu teorisiyle gezegen hareketlerini çağın çok ötesinde bir anlayışla açıklamıştır.

Tıp:

- İbn Sîna (ö.1037), "El Kanun fi't-Tıbb (Tıbbın Kanunu)" adlı eseriyle 19. yüzyılın başına kadar tıp dünyasında otorite kabul edilmiştir.
- İbnu'n-Nefis (ö.1288) küçük kan dolaşımını keşfetmiştir.
- Tıp tarihinde ameliyatlarda anestezi ilk defa Müslüman hekimlerce kullanılmıştır.
- Zekeriya er-Râzî (ö.925) çiçek ve kızamık hastalıkları üzerinde araştırmalar yaparak bu hastalıkların birbirinden farklı olduğunu keşfetmiştir.
- Fatih Sultan Mehmed'in hocası Akşemseddin hazretleri, hastalıkların insandan insana bulaştığını belirtip mikrobun varlığını keşfetmiştir.